

Příběh křížového kamene

Jaromír Bartoš, Městské muzeum a galerie Mariánské Lázně

Dlouhá léta unikal pozornosti kámen stojící na začátku Horní Lipiny na Chebsku nedaleko vodní nádrže Jesenice. Na jaře roku 2021 se ho podařilo objevit a identifikovat Alexeji Kokorevovi, jednomu z členů Společnosti pro výzkum kamenných křížů. S překvapením zjistil, že se jedná o křížový kámen, který stával několik staletí u silnice mezi Chodovou Planou a Planou na Tachovsku. V roce 1958 byl velký plochý žulový kámen s výraznými ornamenty prohlášen za kulturní památku „Křížový kámen – hraniční kříž“, jako regionálně významný historický doklad. Na straně odvrácené od silnice je vytesán v kruhu kříž s hrotovitým zakončením. Na straně přivrácené k silnici jsou v horní části popisovány stopy letopočtu vykládaného jako 1541. Spodní část je rozdělena na čtyři pole, která památku reliéfní kříž. V levém horním poli jsou zobrazeny dvě šipky s hroty směřujícími dolů, pravé horní pole je poničené. Na výklad dolních dvou polí není jednoznačný názor. Někteří badatelé tam vidí přilbici se zvednutými schématickými pažemi, jiní helmu s křídly, další křídla kvíčaly, vztahující se k pověsti o postavení kamene.

I na jeho původ jsou rozdílné pohledy. Jeden vykládá význam jako hraniční kámen, druhý kameni připisuje úlohu znamení upozorňujícího kolemjdoucí formany na povinnost zaplacení poplatku za použití cesty. Třetí pohled pak odkazuje na pověst tradovanou již od 19. století, kdy měl na tomto místě jeden pomocník barvíře zabít a okrást neobratného Žida. Ten ještě před svou smrtí stačil vykřiknout: „Ptáci tě prozradí!“. Vrah pak zašel do blízkého hostince a za ukradené peníze si objednal pečené kvíčaly. Když je ovšem rozřízl, tak byly uvnitř krvavé. Pomocník se rozčílil a objednal u hostinské nové kvíčaly více propečené. Ovšem i ty byly uvnitř krvavé, stejně jako třetí objednávka. Sám pro sebe si přes zuby procedil: „Že by ten Žid měl pravdu?“. To uslyšeli blízko sedící hosté, kteří již o vraždě Žida slyšeli a zavolali soudní úředníky,

kteří vraha zatkli. Ptáci ho nakonec opravdu prozradili. Pověst také praví, že na místě hřichu byl později postaven smírčí kámen k jeho urovnání. Určité pravdivosti této staré pověsti nahrává zápis v kronice děkanství nedaleké Plané (Liber memorabilium II., 1730–1772), kde je v roce 1731 uveden záznam o tom, že před 80 lety byl pomocník barvíře stát a pohřben u kostela sv. Petra a Pavla, protože zabil Žida. Nešťastná událost by se tedy mohla odehrát spíše v roce 1651. Záznam ovšem nijak nezmiňuje křížový kámen.

Křížový kámen ze svého místa zmizel na jaře roku 2000. Jeho krádež byla policii nahlášena 10. března roku 2000 s tím, že u něj bylo viděno auto s pražskou poznávací značkou. Po zmizení kamene bylo vyhlášeno pátrání a v mnoha regionálních denících byly uveřejněny výzvy občanům, aby nahlásili policii informaci o tom, zda se podobný kámen neobjeví v jejich okolí. Dlouhých 20 let byl kámen považovaný za nenávratně ztracený až do loňského roku, kdy A. Kokorev nález nahlásil jak městysu Chodová Planá, tak i úřadům památkové péče. Vzhledem k tomu, že se do podzimu nic nedělo a jeho silným obavám, že by mohl kámen opět zmizet, se obrátil i na naše muzeum, zda bychom v této věci nemohli nějak pomoci. Kámen byl po celou dobu v databázi pohřešovaných kulturních památek vedených Policií ČR, proto jsem nález obratem nahlásil na služebně v Mariánských Lázních. Po krátkém šetření a jednání s vlastníkem pozemku, kde se kámen nacházel, jsme byli Policií ČR vyzváni k zajištění kamene a dočasnému uložení v naší instituci, což se stalo 13. října roku 2021. Na konci dubna jsme ho předali městysu Chodová Planá, který zajistil jeho usazení 4. května tohoto roku. Na původním místě, kde kámen stával, je dnes asfaltová cesta pro pěší a cyklisty, proto byl postaven co nejbližší původnímu místu. Doufáme, že se křížový kámen nestane opět obětí lidské chamtivosti a vydrží zde navěky. ■

- ▲ Kámen na původním místě v roce 1994. Foto Jiří Milota.
- ▲ Kámen po osazení roku 2021. Foto Jaromír Bartoš.